Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

17. ledna 2018 *

„Řízení o předběžné otázce – Předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu – Směrnice 2005/60/ES – Působnost – Článek 2 odst. 1 bod 3 písm. c) a čl. 3 bod 7 písm. a) – Předmět podnikání spočívající v prodeji obchodních společností již zapsaných do obchodního rejstříku a založených pouze za účelem jejich prodeje – Prodej realizovaný převodem podílu podniku v dříve založené společnosti“

Ve věci C-676/16,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Nejvyššího správního soudu (Česká republika) ze dne 2. prosince 2016, došlým Soudnímu dvoru dne 27. prosince 2016, v řízení

CORPORATE COMPANIES s.r.o.

proti

Ministerstvu financí ČR,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení R. Silva de Lapuerta (zpravodajka), předsedkyně senátu, C. G. Fernlund, A. Arabadžev, S. Rodin a E. Regan, soudci,

generální advokát: Y. Bot,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za českou vládu M. Smolkem, J. Vláčilem a J. Pavlišem, jako zmocněnci,

– za španělskou vládu A. Gavela Llopis, jako zmocněnkyní,

– za Evropskou komisi M. Šimerdovou a T. Scharfem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

* Jednací jazyk: čeština.

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 odst. 1 bodu 3 písm. c), jakož i čl. 3 bodu 7 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu (Úř. věst. 2005, L 309, s. 15).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společností CORPORATE COMPANIES s.r.o. (dále jen „Corporate Companies“) a Ministerstvem financí ČR ve věci kontroly zahájené tímto ministerstvem týkající se toho, zda společnost Corporates Companies dodržela povinnosti vyplývající z ustanovení vnitrostátního práva, kterými se provádí směrnice 2005/60.

Právní rámec

Unijní právo

3 Body 1, 2, 5, 9, 10, 15 a 46 odůvodnění směrnice 2005/60 uvádějí:

„(1) Masivní toky špinavých peněz mohou poškodit stabilitu a pověst finančního sektoru a ohrozit jednotný trh a terorismus otřásá samotnými základy naší společnosti. Kromě přístupu založeného na trestním právu může přinést výsledky také preventivní úsilí prostřednictvím finančního systému.

(2) Zdravý charakter, integrita a stabilita úvěrových a finančních institucí a důvěra ve finanční systém jako celek by mohly být vážně ohroženy snahami zločinců a jejich společníků buď zastírat původ výnosů z trestné činnosti, nebo směrovat peníze získané zákonným i nezákonným způsobem na teroristické účely.

[...]

(5) Praní peněz a financování terorismu se často provádí v mezinárodním kontextu. Opatření přijatá pouze na vnitrostátní úrovni nebo i na úrovni [Evropské unie] která by nebrala v úvahu mezinárodní koordinaci a spolupráci, by měla velmi omezené účinky. Opatření přijatá [Unií] v této oblasti by proto měla být v souladu s ostatními akcemi podnikanými na ostatních mezinárodních fórech. Akce [Unie] by měly i nadále brát v úvahu zejména doporučení Finančního akčního výboru (‚dále jen FATF‘), který je nejpřednějším mezinárodním orgánem činným v boji proti praní peněz a financování terorismu. Protože v roce 2003 byla doporučení FATF podstatně zrevidována a rozšířena, měla by být tato směrnice v souladu s uvedenými novými mezinárodními normami.

[...]

(9) Směrnice [Rady] 91/308/EHS [ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (Úř. věst. 1991, L 166, s. 77; Zvl. vyd. 09/01, s. 153)], i když uložila povinnost zjistit totožnost klienta, obsahovala poměrně málo podrobností o příslušných postupech. Vzhledem k rozhodujícímu významu tohoto aspektu při předcházení praní peněz a financování terorismu je vhodné v souladu s novými mezinárodními normami zavést konkrétnější a podrobnější ustanovení týkající se zjišťování a ověřování totožnosti klienta a jakéhokoliv skutečného vlastníka. Za tímto účelem je nezbytná přesná definice ‚skutečného vlastníka‘. Pokud jednotliví příjemci právnické osoby nebo právního uspořádání, jakým je například nadace nebo svěřenská společnost,

mají být určeni později, a kde proto není možné určit za skutečného vlastníka jednotlivce, bylo by postačující určit ‚okruh osob', které mají být příjemci nadace nebo svěřenské společnosti. Tento požadavek by neměl zahrnovat zjištění totožnosti jednotlivců v takové skupině osob.

(10) Instituce a osoby, na které se tato směrnice vztahuje, by měly podle této směrnice zjistit a ověřit totožnost skutečného vlastníka. [...]

[...]

(15) Protože zpřísnění kontrol ve finančním sektoru bylo pro ty, kteří perou peníze a financují terorismus, pobídkou k hledání alternativních způsobů, jak utajit původ výnosů z trestné činnosti, a protože tyto kanály mohou být použity k financování terorismu, měly by se povinnosti související s potíráním praní peněz a financování terorismu vztahovat i na zprostředkovatele životního pojištění a na poskytovatele služeb pro svěřenectví a obchodní společnosti.

[...]

(46) Jelikož cíle[m] této směrnice [je] předcházet využívání finančních systémů k praní peněz a financování terorismu [...]"

4 Článek 2 odst. 1 směrnice 2005/60 vymezuje skupinu osob, na které se vztahuje, takto:

„Tato směrnice se vztahuje na:

1) úvěrové instituce,

2) finanční instituce;

3) následující právnické nebo fyzické osoby při výkonu jejich profesních činností:
   a) auditory, externí účetní a daňové poradce;
   b) notáře a jiné samostatně výdělečně činné právníky [...]

      [...]
   c) poskytovatele svěřenských služeb nebo služeb pro obchodní společnosti [poskytovatele služeb pro svěřenectví a obchodní společnosti], pokud již nejsou zahrnuti pod písmeny a) nebo b),

[...]"

5 Článek 3 této směrnice zní:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

7) ‚poskytovateli služeb pro svěřenectví a obchodní společnosti' fyzická nebo právnická osoba, která v rámci svého podnikání poskytuje třetím osobám některou z následujících služeb:
   a) zakládání obchodních společností nebo jiných právnických osob;

[...]"

Česká právní úprava

6 Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon AML“), provádí směrnici 2005/60 do českého práva.

7 Podle § 2 odst. 1 písm. h) bodu 1 zákona AML, který do vnitrostátního práva provádí ustanovení čl. 2 odst. 1 bodu 3 písm. c) ve spojení s čl. 3 bodem 7 písm. a) směrnice 2005/60, se „povinnou osobou“ pro účely tohoto zákona rozumí „osoba [...] poskytující [...] jiné osobě služby, které spočívají v zakládání právnických osob“.

8 Ustanovení § 2 odst. 3 zákona AML stanoví:

„Povinnou osobou není, s výjimkou osoby uvedené v odstavci 2 písm. c) a d), osoba, která činnosti uvedené v odstavci 1 nevykonává jako předmět svého podnikání.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

9 Corporate Companies je právnická osoba se sídlem v Praze, jejíž předmět podnikání spočívá v prodeji tzv. „ready-made“ společností, tj. společností již zapsaných do obchodního rejstříku. Corporate Companies realizuje tyto prodeje tak, že svým klientům převádí své podíly v těchto společnostech.

10 Oznámením ze dne 18. srpna 2015 zahájilo ministerstvo financí u společnosti Corporate Companies kontrolu dodržování povinností stanovených zejména zákonem AML.

11 Corporate Companies měla za to, že není „povinnou osobou“ ve smyslu uvedeného zákona, a proto podala žalobu k Městskému soudu v Praze, kterou se domáhala určení nezákonnosti kontroly zahájené ministerstvem financí.

12 Rozsudkem ze dne 25. května 2016 rozhodl Městský soud v Praze, že § 2 odst. 1 písm. h) bod 1 zákona AML se na Corporate Companies vztahuje. V tomto ohledu tento soud zdůraznil, že toto ustanovení se vztahuje na subjekty, které v rámci své podnikatelské činnosti zakládají právnické osoby pro své klienty, přičemž není podstatné, zda se tak děje na objednávku klienta nebo jsou právnické osoby zakládány do portfolia nabídky pro potenciální klienty. Městský soud v Praze proto žalobu společnosti Corporate Companies zamítl.

13 Tato společnost napadla tento rozsudek kasační stížností u předkládajícího soudu a tvrdila, že činnost zakládání společností provádí pro sebe a na vlastní náklady. Tvrdí, že při zakládání společností nenakládá s majetkem jiných osob, takže nemůže být „povinnou osobou“ ve smyslu § 2 odst. 1 písm. h) bodu 1 zákona AML. Dále při její činnosti nejenže nedochází k samotnému zakládání společností pro klienty, ale nestala by se „povinnou osobou“ dle zákona AML, ani kdyby bylo konstatováno, že její činnost je činností obdobnou zakládání obchodních společností, neboť tyto obchodní společnosti nezakládá jménem nebo na účet klienta, a tedy nedochází k zastírání osob skutečně jednajících za klienty.

14 Za těchto podmínek se Nejvyšší správní soud rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Spadají pod čl. 2 odst. 1 bod 3 písm. c) ve spojení s čl. 3 bod 7 písm. a) směrnice [2005/60] i osoby, které v rámci své podnikatelské činnosti prodávají obchodní společnosti zapsané v obchodním rejstříku založené za účelem prodeje (tzv. *ready-made* společnosti), jejichž prodej realizují převodem podílu v prodávané dceřiné společnosti?“

K předběžné otázce

15 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 2 odst. 1 bod 3 písm. c) směrnice 2005/60 ve spojení s čl. 3 bodem 7 písm. a) této směrnice vykládán v tom smyslu, že do působnosti těchto ustanovení spadá taková osoba, jako je osoba dotčená ve věci v původním řízení, jejíž podnikatelská činnost spočívá v prodeji obchodních společností, které sama založila bez předchozí objednávky ze strany potenciálních klientů za účelem jejich prodeje těmto klientům, přičemž tento prodej realizuje převodem svého podílu v prodávané společnosti.

16 V projednávaném případě z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že Corporate Companies zakládá právnické osoby, které zahrnuje do svého portfolia za účelem jejich prodeje potenciálním klientům, a v případě jejich prodeje převede na kupujícího svůj podíl v prodávané společnosti. Takto založené společnosti nevykonávají žádnou činnost. Až do jejich prodeje tedy existují pouze jako „prázdné schránky“ v rámci portfolia nabídky Corporate Companies.

17 Podle čl. 2 odst. 1 bodu 3 písm. c) směrnice 2005/60 se tato směrnice vztahuje na poskytovatele služeb pro svěřenectví a obchodní společnosti, pokud již nejsou zahrnuti pod písmeny a) nebo b) téhož bodu 3. Článek 3 bod 7 písm. a) této směrnice upřesňuje, že „poskytovateli služeb pro svěřenectví a obchodní společnosti“ se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která v rámci svého podnikání poskytuje třetím osobám služby spočívající v zakládání obchodních společností nebo jiných právnických osob.

18 Ze samotného znění čl. 3 bodu 7 písm. a) směrnice 2005/60 tedy vyplývá, že povinnostem uloženým touto směrnicí podléhá fyzická nebo právnická osoba, jejíž činnost spočívá v poskytování dané služby, tj. zakládání obchodních společností nebo jiných právnických osob, klientům.

19 Jak uvedla ve svém písemném vyjádření španělská vláda, taková služba je přitom poskytována jak v případě, že třetí osoba pověří fyzickou nebo právnickou osobu založením společnosti jejím jménem a na její účet, tak v případě, že třetí osoba kupuje společnosti, které uvedená fyzická nebo právnická osoba dříve založila pouze za účelem jejich prodeje.

20 Skutečnost, že taková společnost byla uvedenou fyzickou nebo právnickou osobou založena na objednávku klienta nebo byla založena za účelem budoucího prodeje potenciálnímu klientovi, není na rozdíl od toho, co tvrdí Corporate Companies, pro účely uplatnění tohoto ustanovení relevantní.

21 Nejprve je totiž třeba uvést, že čl. 3 bod 7 písm. a) směrnice 2005/60 mezi těmito dvěma případy nečiní rozdíl.

22 Žádné ustanovení této směrnice dále neumožňuje učinit závěr, že unijní normotvůrce hodlal vyloučit z působnosti uvedeného čl. 3 bodu 7 písm. a) osoby zabývající se takovou podnikatelskou činností, jakou vykonává Corporate Companies.

23 Takové vyloučení by konečně nebylo v souladu s cílem uvedené směrnice.

24 V tomto ohledu je třeba uvést, že – jak vyplývá z názvu i bodů odůvodnění této směrnice – jejím cílem je předcházet zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. dubna 2013, Jyske Bank Gibraltar, C-212/11, EU:C:2013:270, bod 46).

25 Jak totiž vyplývá z bodů 1 a 2 odůvodnění téže směrnice, tyto trestné činnosti mohou mít značný negativní dopad na zdravý charakter, integritu stabilitu a pověst finančního sektoru, a potažmo na jednotný trh.

26 Ustanovení směrnice 2005/60 tedy mají navýsost preventivní charakter, jelikož na základě zohlednění rizika zavádí soubor preventivních a odrazujících opatření pro účinný boj proti praní peněz a financování terorismu a k ochraně spolehlivosti a integrity finančního systému. Cílem těchto opatření je zabránit těmto činnostem nebo je alespoň co nejvíce omezit tím, že pro tyto účely kladou ve všech fázích těchto činností překážky do cesty osobám, které perou peníze a financují terorismus.

27 V této souvislosti si směrnice 2005/60 klade za cíl uložit určitým subjektům z důvodu jejich účasti na určité transakci nebo činnosti finanční povahy některé povinnosti, a sice zejména povinnost zjistit a ověřit totožnost klienta a skutečného vlastníka, získat informace o účelu a zamýšlené povaze obchodního vztahu, jakož i povinnost oznámit jakýkoli náznak praní peněz nebo financování terorismu příslušným orgánům.

28 Vzhledem k tomu, že obchodní společnost je vhodnou platformou jak pro praní peněz, tak pro financování terorismu, neboť umožňuje zastírat nelegálně získané výnosy, které jsou poté prostřednictvím této společnosti legalizovány, a financovat jejím prostřednictvím terorismus, a vzhledem k tomu, že zjištění totožnosti klienta je klíčovým faktorem pro zabránění těmto činnostem, jak uvádí i bod 9 odůvodnění směrnice 2005/60, se přitom jeví, že unijní normotvůrce důvodně upravil v této směrnici dohled nad osobami nebo podniky, které takové struktury zakládají jménem třetí osoby, a postavil tak první překážku do cesty každému, kdo hodlá využít obchodní společnost k usnadnění takového typu činností.

29 Takový dohled se jeví o to důležitějším, že založení obchodní společnosti je samo o sobě operací, která s sebou z povahy věci nese vysoké riziko praní peněz a financování terorismu vzhledem k finančním transakcím, jako jsou vklad kapitálu, či případně vklad majetku zakladatelem společnosti, které při této operaci obvykle probíhají. Takové transakce totiž mohou usnadnit zakladateli přivést nezákonné výnosy do finančního systému, takže je důležité, aby byla ověřována totožnost klienta a skutečného vlastníka, který má z uvedené operace prospěch, a proto subjekty, které v rámci své činnosti zakládají obchodní společnosti pro třetí osoby, podléhaly povinnostem stanoveným ve směrnici 2005/60.

30 Je třeba zdůraznit, že takové riziko panuje nejenom v případě, že subjekt založí obchodní společnost v rámci své činnosti jménem jiné osoby a na její účet, ale rovněž v případě, že jako v projednávané věci subjekt nejdříve založí obchodní společnost při výkonu své činnosti pouze za účelem jejího prodeje potenciálním klientům a poté ji klientovi skutečně prodá tak, že svůj podíl v uvedené společnosti převede na tohoto klienta.

31 Výklad čl. 3 bodu 7 písm. a) směrnice 2005/60 ve smyslu navrhovaném Corporate Companies, tj. že se toto ustanovení nevztahuje na osobu, jejíž podnikatelská činnost spočívá v prodeji takto dříve založených společností, by přitom těm, kdo perou peníze a financují terorismus, dal do rukou ideální nástroj k obcházení první překážky, kterou jim unijní normotvůrce postavil do cesty s cílem zabránit využívání těchto společností k těmto činnostem.

32 Pokud by taková osoba, jako je Corporate Companies, neměla povinnosti týkající se předcházení praní peněz a financování terorismu, zejména povinnost ověřit totožnost klienta a skutečného vlastníka, zůstali by skuteční nabyvatelé prodávaných společností či osoby jednající na jejich účet v utajení a rovněž by bylo možné zastírat původ a účel majetkových převodů uskutečňovaných prostřednictvím těchto společností.

33 Jinými slovy, takový výklad čl. 3 bodu 7 písm. a) směrnice 2005/60 by v konečném důsledku usnadňoval právě to, čemu se směrnice 2005/60 snaží zabránit.

34 S ohledem na výše uvedené je třeba na předběžnou otázku odpovědět tak, že čl. 2 odst. 1 bod 3 písm. c) směrnice 2005/60 ve spojení s čl. 3 bodem 7 písm. a) této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti těchto ustanovení spadá taková osoba, jako je osoba dotčená ve věci

v původním řízení, jejíž podnikatelská činnost spočívá v prodeji obchodních společností, které sama založila bez předchozí objednávky ze strany potenciálních klientů za účelem jejich prodeje těmto klientům, přičemž tento prodej realizuje převodem svého podílu v prodávané společnosti.

K nákladům řízení

35 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Článek 2 odst. 1 bod 3 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financováni terorismu ve spojení s čl. 3 bodem 7 písm. a) této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti těchto ustanovení spadá taková osoba, jako je osoba dotčená ve věci v původním řízení, jejíž podnikatelská činnost spočívá v prodeji obchodních společností, které sama založila bez předchozí objednávky ze strany potenciálních klientů za účelem jejich prodeje těmto klientům, přičemž tento prodej realizuje převodem svého podílu v prodávané společnosti.

Silva de Lapuerta Fernlund Arabadžev

Rodin Regan

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 17. ledna 2018.

Vedoucí soudní kanceláře
A. Calot Escobar

Předsedkyně prvního senátu
R. Silva de Lapuerta